

Підюков Петро Павлович, провідний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи НАВС, доктор юридичних наук, професор;

Симоненко Наталія Олександрівна, здобувач кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 2 НАВС

СТАДІЙНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ЇЇ ВИЗНАЧЕННЯ В КПК УКРАЇНИ

Згідно з ч. 1 ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1].

Закріплене Основним Законом держави право кожної людини на свободу та особисту недоторканність (ст. 29) визначено також однією з основних засад кримінального провадження (ст. 7 КПК України) [2].

Характерною рисою вітчизняного кримінального судочинства, кримінально-процесуальної діяльності органів досудового розслідування, прокурорських та судових органів є системна послідовність їх певних стадій (етапів, частин). Стадійна структурна побудова притаманна також кримінальному процесу багатьох зарубіжних країн [3, с. 11].

Кожна з цих стадій (частин, етапів) мають чіткі межі, відносно самостійність, специфіку безпосередніх завдань і коло

здіяяних для їх вирішення суб'єктів (учасників) процесуальних правовідносин, що виникають між ними, певну процесуальну форму; кожна з них завершується підсумковим процесуальним рішенням, яке зумовлює перехід кримінального провадження в наступну стадію або знаменує його повне завершення загалом. Сукупність вказаних етапів (частин) утворює систему стадій кримінального провадження, яка включає в себе:

- стадію досудового розслідування (провадження);
- стадію підготовчого провадження;
- стадію судового розгляду;
- стадію судового провадження в апеляційній інстанції (апеляційне провадження);
- стадію виконання судових рішень;
- стадію судового провадження в касаційній інстанції (касаційне провадження);
- стадію провадження у Верховному Суді України;
- стадію судового провадження за нововиявленими обставинами.

Усі вони традиційно передбачались у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві, хоча не завжди іменувались стадіями кримінального провадження.

Варто зазначити, що в чинному КПК України, визначаючи основні терміни Кодексу (ст. 3), законодавець зробив певні кроки нормативного врегулювання окресленої проблеми.

Так, у п. 10 цієї статті він роз'яснив, що кримінальне провадження - це досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, а в п. 5 цієї ж норми - що досудове розслідування - це «стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності».

Водночас, у п. 14 ст. 3 КПК нормативно визначено й те, що стадією кримінального провадження слід розуміти і «притягнення до кримінальної відповідальності» яке «починається з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення».

Здається, що навряд чи може існувати «стадія у стадії» (або одночасно у кількох стадіях), оскільки притягнення до кримінальної відповідальності - досить тривалий процес, що може охоплювати як досудове розслідування, так і судове провадження, виконання процесуального судового рішення тощо.

Притягнення до кримінальної відповідальності є одним із основних завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК), реалізація якого здійснюється на досудовому, судовому і навіть післядосудовому етапах кримінального судочинства, обов'язковим суб'єктом цього процесу є особа, що скоїла кримінальне правопорушення. Її процесуальний статус - перманентний і вона може перебувати в статусі підозрюваного, обвинуваченого (ч. 1, 2 ст. 42 КПК), виправданого чи засудженого (ст. 43 КПК). Тому є незрозумілою й розмитою гранична остаточною межа притягнення до кримінальної відповідальності з огляду на те, що чинний КПК України вважає її самостійною стадією кримінального провадження.

За вказаних причин, на нашу думку, слід вилучити пункт 14 зі змісту ст. 3 КПК. Доцільним вважаємо також присвятити стадіям кримінального провадження окрему норму КПК або розтлумачити кожну з них аналогічним чином, як це зроблено в п. 5 ст. 3 КПК щодо стадії досудового розслідування.

На наше глибоке переконання, реалізація зазначених вище пропозицій сприятиме удосконаленню кримінального процесуального законодавства та забезпеченню прав кожної людини на свободу і особисту недоторканість в непростому механізмі його застосування на практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. - Х.: ТОВ «Одісей», 2006. - 48 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 10 берез. 2016 р. :

(Офіц. текст). - Київ: Паливода А. В., 2016. - 372 с. - (Кодекси України).

3. Курс лекцій з кримінального процесу за Новим Кримінальним процесуальним кодексом України (Загальна частина) [Текст]/ [Рожнова, В.В., Савицький Д.О., Конюшенко Я.Ю. та ін.]. - К.: Нац. акад. внутр. справ, 2012. - 280 с.